

İLKÖĞRETİM İKİNCİ KADEME ÖĞRENCİLERİNİN ELEŞTİREL DÜŞÜNME EĞİLİMLERİ

Arş.Gör.Dr. Esen Ersoy
Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi
İlköğretim Matematik Anabilim Dalı
esen.ersoy@deu.edu.tr

Yrd.Doç.Dr. Neşe Başer
Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
nese.baser@deu.edu.tr

Özet

Araştırmanın amacı, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerini belirlemektir. Eleştirel düşünme eğilimi belirlemede yöresel farklılıklar baz alınarak Türkiye'nin farklı iki ayrı bölgesinden bir devlet ve bir özel okulun ikinci kademe öğrencilerinden 615 öğrenci ile çalışma yürütülmüştür. Araştırmanın verileri Kökdemir (2003) tarafından uyarlanan "Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği" ile toplanmıştır. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine uygulanan ölçeğin güvenilirliği 0,79 olarak bulunmuştur. Bu bağlamda, farklı bölgelerdeki devlet ve özel okulda okuyan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim düzeyleri okul ve sınıf bazında farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır. Sonuçta; öğrencilerin eleştirel düşünmeye yani; yeni fikirlere açık olmaya, bilgileri sorgulamaya ve değerlendirebilmeye yönlendiren öğretim ortamlarının hazırlanmasının gerekliliği ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Eleştirel Düşünme, İlköğretim, Üst Düzey Düşünme.

SECOND GRADE PRIMARY SCHOOL STUDENTS' CRITICAL THINKING DISPOSITION

Abstract

The aim of this study is to define the second grade primary school students' dispositions towards critical thinking. Upon notifying the dispositions on critical thinking, by concerning regional discrepancies, this research is put into process with 615 second grade students from one state and one private school in two different regions. The data of this study has been collected using "The Critical Thinking Disposition Inventory" translated to Turkish by Kökdemir (2003). The reliability of the scale, applied to second grade primary school students, is found as 0,79. In this context, there emerged differences based on school and class in the critical disposition levels of the second grade primary school students who are studying in the state and the private school in different regions. In conclusion, the necessity of creating teaching environments which leads students to critical thinking, that is, being open to new ideas, questioning and evaluating knowledge, is made explicit.

Key Words: Critical Thinking, Primary School, Higher-Level Thinking.

GİRİŞ

Toplumların gelişmesi için üst düzey düşünme becerisi kazanmış bireylere ihtiyaç vardır. Yani, yaratıcı, bilimsel, demokratik ve eleştirel düşünebilen bireylerin yetiştirilmesi gerekir. Eleştirel düşünme, üst düzey düşünme becerileri içinde önemli bir sıraya sahiptir.

Eleştirel düşünme, günümüz eğitim çalışmalarında tartışılan temel konulardan biri olarak sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Eleştirel düşünme, kusursuz ve eksiksiz düşünceyi ortaya çıkarmak için disiplinli ve öz denetimli düşünme şekli olarak tanımlanabilir (Sönmez, 2007). Eleştirel düşünme, kavramsal olarak düşünmek, kendi öz düzenlemesini yapabilmek ve değerlendirebilmek demektir (Facione, 1990). Bireyin eleştirel düşünebilmesi için

bir sorunu açık bir şekilde ifade edebilmesi, düşünerek hareket etmesi, kararlı olması, fikirlerini destekleyen görüşleri ortaya koyması gerekmektedir.

Eleştirel düşünme, davranışsal özellikler ve bilişsel yeteneklerin bileşiminden ortaya çıkmaktadır. İyi eleştirel düşünürler iyi düşünülmüş sorular sorma, olayların ortaya çıkış sebeplerini bulma, kaynaklara ulaşma, açık fikirli olma eğilimindedirler. Beceriler, iyi eleştirel düşünebilen insanların analiz yapma, değerlendirme, varsayımda bulunma, tümevarımsal ve tümdengelimli sonuç çıkarma, yargıya varma yolları ile ilişkilidir (Quitadamo, 2002). Düşünmek yeterli değildir. Bir şeyi eleştirel düşünmek gerekir (Şahinel, 2007). Eğitim-öğretim süreci içinde eleştirel düşünmeyi öğrenmek kadar öğretmek de önemlidir. Bu sebep ile öğrencilerin problemin farkına varmaları, hipotezler kurmaları ve çözüm önerileri sunarak düşünme becerilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Chaffee (1994) eleştirel düşünmenin karar verme ve problem çözme üzerinde olumlu bir etkisinin olmasını beklemek gerektiğini söylemektedir. Bu, bireyin çevresinde neler olup bittiğini anlamaya yönelik yapıcı bir çözümlerdir. Çözümleme sistemi, problemlerin tanımlanmasında ve herhangi bir amaca yönelik çalışmaların başlamasında, karar vermede ve geriye dönük değerlendirmelerde kullanılabilecek bir sistemdir (Chaffee'den akt. Kökdemir, 2003). Öğrencilerin bir durum karşısında karar verme aşamasında geriye dönük değerlendirmeler yapması eleştirel düşünebildiğinin bir göstergesidir. Öğrenciler sorun karşısında yapıcı çözümler bulurken problem çözme becerileri ve eleştirel düşünme becerileri gelişmektedir.

Çalışmanın Önemi

Öğrencilerin okuduklarını sorgulayabilmeleri, değerlendirme yapabilmeleri ve karar vermeleri eğitim sisteminin gereklerindedir. Bu çalışma, ilköğretim okullarındaki 6.,7.ve 8.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin ortaya konulması açısından önem taşımaktadır. İlköğretim öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin belirlenmesi üst düzey düşünme becerilerinin ortaya konmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu aşamada, ilköğretim öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin ortaya konulması gereklilik arz etmektedir. Ayrıca, çalışmada elde edilen sonuçlar eleştirel düşünme alanında yapılacak diğer çalışmalara da katkı sağlayacaktır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim 6.,7.ve 8.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerini ortaya koymaktır.

Problem

"İlköğretim 6.,7.ve 8.sınıfta devlet ve özel okulda öğrenim gören öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri öğrenim gördükleri okullar ve sınıflar bazında farklılık göstermekte midir?"

Çalışmanın probleminin cevaplanabilmesi için dört alt probleme yanıtlar aranmıştır. Bu alt problemler aşağıda sunulmaktadır.

Alt Problemler

1. Çalışmaya katılan Aydın ili devlet ve özel okulunda öğrenim gören;
 - a. 6.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında anlamlı farklılık oluşmakta mıdır?
 - b. 7.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında anlamlı farklılık oluşmakta mıdır?
 - c. 8.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında anlamlı farklılık oluşmakta mıdır?
2. Çalışmaya katılan Samsun ili devlet ve özel okulunda öğrenim gören;
 - a. 6.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında anlamlı farklılık oluşmakta mıdır?
 - b. 7.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında anlamlı farklılık oluşmakta mıdır?
 - c. 8.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında anlamlı farklılık oluşmakta mıdır?
3. Çalışmaya katılan Aydın ve Samsun devlet okulunda öğrenim gören;
 - a. 6. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları anlamlı farklılık oluşmakta mıdır?
 - b. 7. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları anlamlı farklılık oluşmakta mıdır?
 - c. 8. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları anlamlı farklılık oluşmakta mıdır?
4. Çalışmaya katılan Aydın ve Samsun özel okulda öğrenim gören;
 - a. 6. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimi puanları anlamlı farklılık oluşmakta mıdır?
 - b. 7. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimi puanları anlamlı farklılık oluşmakta mıdır?
 - c. 8. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimi puanları anlamlı farklılık oluşmakta mıdır?

YÖNTEM

Çalışmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2002).

Veri Toplama Aracı

Çalışmada, ilköğretim öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimini belirlemek için Kökdemir (2003) tarafından Türkçeye uyarlanan California Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği(1990) kullanılmıştır. California Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği kişinin eleştirel düşünme eğilimini ya da eleştirel düşünme düzeyini değerlendirmek amacı ile kullanılmaktadır. California Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği toplam puanı, aynı zamanda eleştirel düşünme eğilim ve/veya becerisini geliştirme amacıyla hazırlanan eğitim programlarının geçerliliği hakkında veri toplama için de fırsat sağlayabilir (Kökdemir, 2003).

Çalışmada kullanılacak olan California Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği, 1990 yılında Amerikan Felsefe Derneğinin düzenlediği Delphi projesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Toplam 6 boyut ve 51 maddeden oluşan ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (alfa) 0,88 olarak bulunmuştur (Kökdemir, 2003). Ölçeğin Türkçe versiyonundaki 6.ve 20.maddeler üniversite öğrencilerine yönelik olduğu için maddeler ilköğretim öğrencilerine uygun olacak şekilde değiştirilmiştir. Örneğin “Pek çok üniversite dersi ilginç değildir ve almaya değmez” ifadesi “Pek çok ilköğretim dersi ilginç değildir ve almaya değmez” şeklinde değiştirilerek uygulamalar yapılmıştır. İlköğretim öğrencilerine uygulanan ölçeğin güvenirlik katsayısı 0,698 olarak hesaplanmıştır.

California Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği bir bütün olarak değerlendirildiğinde puanı 240’dan (40x6) az olan kişilerin genel eleştirel düşünme eğilim puanlarının düşük, puanı 300’den (50x6) fazla olanların ise bu eğilim puanlarının yüksek olduğu söylenebilir (Kökdemir, 2003).

Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evreni, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Aydın ve Samsun illerinin bir devlet ile bir özel okulunda öğrenim gören öğrencilerinden oluşmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise bu okullarda okuyan 6., 7. ve 8.sınıfta öğrenim gören 615 öğrenciden oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

Alt problemler bazında yapılan analizler aşağıda sunulmaktadır. Örneklemin uygulandığı okul ve sınıflara göre dağılımı aşağıda Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Ölçeğin Uygulandığı Okul ve Sınıf Dağılımı

	Sınıf	Sınıf	Sınıf	Toplam
Aydın-Devlet	64	41	49	154
Aydın-Özel	63	59	67	189
Samsun-Devlet	39	37	47	123
Samsun-Özel	50	50	49	149
Toplam	216	187	212	615

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, alt problemlere yönelik yapılan istatistiksel analizlere yer verilmiştir.

- Birinci alt problem ile ilgili bulgular aşağıda verilmektedir:
 - a. Aydın ili devlet ve özel okulu 6.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerini belirlemek için yapılan t-testi sonuçları aşağıda Tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 2: Aydın İli Devlet ve Özel Okul 6.Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilim Puanlarının Değerlendirilmesi

	Sınıf	n	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t	p
Aydın-Devlet	6	63	202,25	16,64	0.242	0.809
Aydın-Özel	6	64	203,25	28,22		

Tablo 2’de Aydın ilindeki devlet ve özel okulunun ilköğretim 6.sınıfında öğrenim gören öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır [$t=0,242$; $p> 0,05$]. Bu bulgu sonucunda, her iki okuldaki öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim puanları 240’dan küçük olduğu için eleştirel düşünme eğilimlerinin düşük olduğu söylenebilir.

b. Aydın ili devlet ve özel okulu 7.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerini belirlemek için yapılan t-testi sonuçları aşağıda Tablo 3’de sunulmaktadır.

Tablo 3: Aydın İli Devlet ve Özel Okul 7.Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilim Puanlarının Değerlendirilmesi

	Sınıf	n	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t	p
Aydın-Devlet	7	59	201,30	13,76	0.829	0.409
Aydın-Özel	7	41	205,46	34,90		

Yukarıdaki tabloda, Aydın ili devlet ve özel okullarının ilköğretim 7.sınıfında öğrenim gören öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır [$t=0,829$; $p> 0,05$]. Genel olarak her iki okulun eleştirel düşünme eğilim puanları düşük çıkmıştır.

c. Aydın ili devlet ve özel okulu 8.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerini belirlemek için yapılan t-testi sonuçları aşağıda Tablo 4’de sunulmaktadır.

Tablo 4: Aydın İli Devlet ve Özel Okul 8.Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilim Puanlarının Değerlendirilmesi

	Sınıf	n	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t	p
Aydın-Devlet	8	47	191,31	14,37	2.027	0.045*
Aydın-Özel	8	49	198,33	22,71		

* $p< 0,05$

Tablo 4’de Aydın ili devlet ve özel okullarının ilköğretim 8.sınıfında öğrenim gören öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır [$t=2,027$; $p<0,05$]. Bu fark, Aydın ili özel okulunda öğrenim gören 8.sınıf öğrencilerinin lehine çıkmıştır.

• İkinci alt problem ile ilgili bulgular aşağıda verilmektedir:

a. Samsun ili devlet ve özel okulu 6.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerini belirlemek için yapılan t-testi sonuçları aşağıda Tablo 5’de sunulmaktadır.

Tablo 5: Samsun İli Devlet ve Özel Okul 6.Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilim Puanlarının Değerlendirilmesi

	Sınıf	n	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t	p
Samsun-Devlet	6	50	201,52	18,29	1.425	0.158
Samsun-Özel	6	39	195,58	20,90		

Tablo 5’de Samsun ilindeki devlet ve özel okulunun ilköğretim 6.sınıfında öğrenim gören öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır [$t=1,425$; $p> 0,05$]. Bu bulgu sonucunda, her iki okuldaki öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim puanları 240’dan küçük olduğu için eleştirel düşünme eğilimlerinin düşük olduğu söylenebilir. Ancak, ortalamalar bazında değerlendirdiğimizde, devlet okulu 6.sınıf öğrencilerinin, özel okul öğrencilerine göre biraz daha kendi öz düzenlemelerini yapabilir ve kendilerini değerlendirme becerilerine sahip oldukları ortaya çıkmaktadır.

b. Samsun ili devlet ve özel okulu 7.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerini belirlemek için yapılan t-testi sonuçları aşağıda Tablo 6’da sunulmaktadır.

Tablo 6: Samsun İli Devlet ve Özel Okul 7.Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilim Puanlarının Değerlendirilmesi

	Sınıf	n	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t	p
Samsun-Devlet	7	50	199,92	24,14	2.254	0.013*
Samsun-Özel	7	37	186,37	25,06		

* $p< .05$

Tablo 6’de Samsun ilindeki devlet ve özel okulunun ilköğretim 7.sınıfında öğrenim gören öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır [$t=2,54$; $p< 0,05$]. Bu bulgu sonucunda, Samsun ili devlet okulu 7.sınıf öğrencilerinin kendi öz düzenlemelerini yapabilir ve kendilerini değerlendirme sürecinde özel okul öğrencilerine göre eleştirel düşünme eğilimlerinin yüksek olduğu söylenebilir.

c. Samsun ili devlet ve özel okulu 8.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerini belirlemek için yapılan t-testi sonuçları aşağıda Tablo 7’de sunulmaktadır.

Tablo 7: Samsun İli Devlet ve Özel Okul 8.Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilim Puanlarının Değerlendirilmesi

	Sınıf	n	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t	p
Samsun-Devlet	8	49	189,85	27,16	0.212	0.832
Samsun-Özel	8	47	190,89	19,99		

Tablo 7’de Samsun ili devlet ve özel okullarının ilköğretim 8.sınıfında öğrenim gören öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır [$t=0,212$; $p>0,05$]. Bu bulgu sonucunda, devlet ve özel okul öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puan ortalamaları 240’dan küçük olduğu için eleştirel düşünme eğilimleri düşük olarak yorumlanmaktadır.

• Üçüncü alt problem ile ilgili bulgular aşağıda verilmektedir.

a. Aydın ve Samsun ili devlet okulu 6.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında anlamlı farklılık olup olmadığının belirlemek için yapılan t-testi sonuçları aşağıda Tablo 8’de sunulmaktadır.

Tablo 8: Aydın ve Samsun İli Devlet Okulu 6.sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilim Puanlarının Değerlendirilmesi

	Sınıf	n	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t	p
Aydın-Devlet	6	64	202,72	26,89	1.455	0.148
Samsun-Devlet	6	39	195,58	20,90		

Tablo 8’de Aydın ve Samsun ili devlet okullarının ilköğretim 6.sınıfında öğrenim gören öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır [$t=1,455$; $p>0,05$]. Bu bulgu sonucunda, farklı iki bölgede öğrenim gören 6.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları anlamlı çıkmamıştır. Yani, öğrencilerin problemleri tanımlama, karar verme ve geriye dönük değerlendirme sürecinde yetersiz olduklarını ortaya çıkarmıştır.

b. Aydın ve Samsun ili devlet okulu 7.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan t-testi sonuçları aşağıda Tablo 9’da sunulmaktadır.

Tablo 9: Aydın ve Samsun İli Devlet Okulu 7.Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilim Puanlarının Değerlendirilmesi

	Sınıf	n	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t	p
Aydın-Devlet	7	41	204,47	34,75	2.602	0.011*
Samsun-Devlet	7	39	186,37	25,06		

* $p < .05$

Tablo 9’da Aydın ve Samsun ili devlet okullarının ilköğretim 7.sınıfında öğrenim gören öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır [$t=2,602$; $p<0,05$]. Bu bulgu sonucunda, farklı iki bölgede öğrenim gören öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Ancak, Aydın devlet okulunda öğrenim gören 7.sınıf öğrencilerinin, Samsun devlet okulundaki 7.sınıf öğrencilerine göre problemleri tanımlama, karar verme ve geriye dönük değerlendirme sürecinde eleştirel düşünebilme eğilimlerinin biraz daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

c. Aydın ve Samsun ili devlet okulu 8.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan t-testi sonuçları aşağıda Tablo 10’da sunulmaktadır.

Tablo 10: Aydın ve Samsun İli Devlet Okulu 8.Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilim Puanlarının Değerlendirilmesi

	Sınıf	n	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t	p
Aydın-Devlet	8	49	198,08	22,54	1.529	0.130
Samsun-Devlet	8	47	191,39	19,91		

Tablo 10’da Aydın ve Samsun ili devlet okullarının ilköğretim 8.sınıfında öğrenim gören öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır [$t=1,529$; $p>0,05$]. Bu bulgu sonucunda, farklı iki bölgede öğrenim gören 8.sınıf öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri bölgelere göre farklılık göstermemektedir.

- Dördüncü alt problem ile ilgili bulgular aşağıda verilmektedir.
 - a. Aydın ve Samsun ili özel okul 6.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında anlamlı farklılık olup olmadığının belirlemek için yapılan t-testi sonuçları aşağıda Tablo 11’de sunulmaktadır.

Tablo11: Aydın ve Samsun İli Özel Okulu 6.Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilim Puanlarının Değerlendirilmesi

	Sınıf	n	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t	p
Aydın-Özel	6	63	202,25	16,64	0.223	0.824
Samsun-Özel	6	50	201,52	18,29		

Tablo 11’de Aydın ve Samsun ili özel okullarının ilköğretim 6.sınıfında öğrenim gören öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır [$t=0,233$; $p>0,05$]. Bu bulgu sonucunda, farklı iki bölgede öğrenim gören özel okul 6.sınıf öğrencilerinin, bölgelere göre eleştirel düşünme eğilimlerinin farklılık yaratmadığı sonucuna varılmıştır.

- b. Aydın ve Samsun ili özel okul 7.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında anlamlı farklılık olup olmadığının belirlemek için yapılan t-testi sonuçları aşağıda Tablo 12’de sunulmaktadır.

Tablo 12: Aydın ve Samsun İli Özel Okulu 7.Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilim Puanlarının Değerlendirilmesi

	Sınıf	n	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t	p
Aydın-Özel	7	59	201,30	13,76	0.375	0.709
Samsun-Özel	7	50	199,92	24,14		

Tablo 12’de Aydın ve Samsun ili özel okullarının ilköğretim 7.sınıfında öğrenim gören öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır [$t=0,375$; $p>0,05$]. Bu bulgu sonucunda, farklı iki bölgede öğrenim gören öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim puanları, bölgelere göre farklılık yaratmadığı sonucuna varılmıştır.

- c. Aydın ve Samsun ili özel okul 8.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında anlamlı farklılık olup olmadığının belirlemek için yapılan t-testi sonuçları aşağıda Tablo 13’de sunulmaktadır.

Tablo 13: Aydın ve Samsun İli Özel Okulu 8.Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilim Puanlarının Değerlendirilmesi

	Sınıf	n	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	t	p
Aydın-Özel	8	67	191,09	14,36	0.315	0.754
Samsun-Özel	8	49	189,85	27,16		

Tablo 13’de Aydın ve Samsun ili özel okullarının ilköğretim 8.sınıfında öğrenim gören öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır [$t=0,315$; $p>0,05$]. Bu bulgu sonucunda, farklı iki bölgedeki öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim puan ortalamaları 240’dan küçük olduğu için eleştirel düşünme eğilimleri düşük olarak yorumlanmaktadır. Ayrıca, farklı bölgelerde öğrenim gören özel okul ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinin, bölgelere göre eleştirel düşünme eğilim puanları arasında anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde, toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve tartışmaya yer verilmiştir.

Çalışmanın gerçekleştirildiği iki ilde öğrenim gören devlet ve özel okul 6.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanlarının düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuca dayanarak, her iki ildeki devlet ve özel okulda öğrenim gören 6.sınıf öğrencilerinin kendi öz düzenlemelerini yapma, kendilerini değerlendirme, kanıtları sorgulama süreçlerinin yeniden değerlendirilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Her iki ilin devlet okulu 6.sınıf öğrencileri karşılaştırıldığında ise, bölgelere göre farklılık ortaya çıkmamıştır. Ayrıca, her iki ilin özel okul 6.sınıf öğrencileri arasında da eleştirel düşünme eğilimlerinde de farklılık ortaya çıkmamıştır. Sonuçta, ilköğretim 6.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri bölgelere göre farklılık göstermemektedir. Bu aşamada, 6.sınıf öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini kazanamadıkları ortaya çıkmaktadır. Üst düzey düşünemeyen bireyler, öne sürülen fikirleri değerlendirebilme, elde edilen bilgilerin güvenilirliğini test edebilme, kendini değerlendirebilme...gibi eleştirel düşünme becerilerine sahip olamamaktadır.

Aydın ili ilköğretim 7. sınıf devlet ve özel okuldaki öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında anlamlı farklılık çıkmamıştır. Sonuçta, Aydın ili devlet ve özel okul ilköğretim 7.sınıf öğrencilerinin kusursuz ve eksik düşünceyi ortaya çıkarmada yetersiz oldukları şeklinde yorumlanabilir. Eleştirel düşünme eğilim puanlarının düşük olmasından dolayı, Aydın ili, devlet ve özel okul 7.sınıf öğrencilerinin bilgileri tartışabilme, öğrenilen bilgileri etkili bir şekilde kullanabilme sürecinde desteğe ihtiyaçlarının olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak, Samsun ili ilköğretim 7. sınıf devlet ve özel okuldaki öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim puanlarının düşük olmasına karşın, okullar arasında anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Bu fark, devlet okulu öğrencilerinin lehine çıkmıştır. Samsun ili devlet okulu 7.sınıf öğrencilerinin elde ettikleri bilgileri değerlendirme, tartışma ve öğrenilen bilgiyi etkili bir şekilde kullanabilme becerilerini kazandıkları biçiminde yorumlanabilir.

Her iki ilin devlet okulu 7.sınıf öğrencileri karşılaştırıldığında ise, eleştirel düşünme eğilim puanları düşük olsa bile, bölgelere göre farklılık ortaya çıkmıştır. Bu farklılık, Aydın ili devlet okulu lehinedir. Sonuçta, ilköğretim 7.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri bölgelere göre farklılık göstermektedir. Aydın ili ilköğretim 7.sınıf öğrencilerinin elde edilen bilgileri değerlendirme, tartışma ve öğrenilen bilgiyi etkili bir şekilde kullanabilme becerilerini kazandıkları ortaya çıkmaktadır. Ancak, her iki ilin özel okulunda öğrenim gören ilköğretim 7.sınıf öğrencileri arasında bölgelere göre farklılık ortaya çıkmamıştır. Özel okul öğrencilerinin, eleştirel düşünme eğilimlerinin düşük olduğu için üst düzey düşünme becerilerini kazanamadıkları için ortaya çıkmaktadır.

İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerine bakıldığında, Aydın ili devlet ve özel okuldaki öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim puanları arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Aydın ili, özel okul ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanlarının devlet okuluna göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Aydın ili özel okulunda eğitim gören 8.sınıf öğrencilerinin kanıtları ve yargıları açıklayabilme, kavramsal ve metodolojik olarak düşünebilme becerilerine sahip olduklarını ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, özel okulda öğrenim gören ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinin problemleri tanımlama, karar verme ve geriye dönük değerlendirme sürecinde diğer okula göre başarılı olduğu söylenebilir. Sonuç olarak, Aydın ili, özel okulda öğrenim gören ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinin, soyut fikirleri somut olanda ayırt etmede devlet okulu öğrencilerine göre biraz daha başarılı oldukları görülmüştür.

Samsun ili devlet ve özel okulunda öğrenim gören ilköğretim 8.sınıf öğrencileri arasında, eleştirel düşünme eğilimleri farklılık göstermemektedir. Yapılan analizlerin sonucunda da eleştirel düşünme eğilim puanlarının düşük olduğu görülmektedir. Sonuçta, 8.sınıf öğrencilerinin problemleri tanımlama, karar verme ve geriye dönük değerlendirme sürecinde yetersiz olduklarını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, Samsun ili devlet ve özel okul ilköğretim 8.sınıf öğrencilerin üst düzey düşünme becerisine sahip olmadıkları ortaya çıkmaktadır. Oysa bu

aşamada, ilköğretim 8.sınıf öğrencilerin soyut fikirleri somuttan ayırması için bu becerileri kazanmaları gerekmektedir.

Her iki ilin devlet okulu 8.sınıf öğrencileri karşılaştırıldığında ise, bölgelere göre farklılık ortaya çıkmamıştır. Sonuçta, ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri bölgelere göre farklılık göstermemektedir. Ancak, her iki ilin özel okulunda öğrenim gören ilköğretim 8.sınıf öğrencileri arasında da bölgelere göre farklılık ortaya çıkmamıştır. Özel okul öğrencileri ile ilköğretim 8. sınıf bazında yapılan karşılaştırmalarda eleştirel düşünme eğilim puanları arasında anlamlı bir farklılığın çıkmaması, öğrencilerin üst düzey düşünme sürecine tam olarak geçişi sağlayamadıklarının bir göstergesidir şeklinde yorumlanabilir. Çünkü, öğrencilerin eleştirel düşünebilmeleri için, tüm durumlar karşısında iyi düşünebilmeleri, iyi sorular sorabilmeleri, sebepleri irdeleyebilmeleri, kaynaklara ulaşabilmeleri ve açık fikirli olabilmeleri gerekmektedir.

Yapılan çalışmanın sonucunda, bölgeler arasında, ilköğretim devlet ve özel okul öğrencileri arasında eleştirel düşünme eğilim puanlarında farklılıklar ortaya çıkmamıştır. Üstte söz edildiği gibi Aydın ve Samsun devlet okulu 7.sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri arasında anlamlı fark ortaya çıksa da eğilimlerin düşük olduğu ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmanın sonucunda, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanlarının düşük olması nedeniyle üst düzey düşünme becerilerini kazanamadıkları ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni olarak; program, öğretim sistemi, öğretmen ve teknolojik olanakların eksikliği söylenebilir. Öğrencinin merkezde olmadığı bir öğretim sisteminde bu becerilerin kazanılması olanaksızdır. Yapılan bazı çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Kaloç (2005), ilköğretim dokuzuncu sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme beceri düzeyleri arasında farklılık olmadığını ve bitirilen ilköğretim türünün öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerini etkilemediğini ortaya koymuştur. Bu çalışmanın sonuçları, yapılan çalışmayı desteklemektedir.

Coşkun (2009), disiplinler arası yaklaşım ilkelerine gören öğrenim gören ilköğretim sekizinci sınıf öğrencileri ile geleneksel yöntemle öğrenim gören ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimi son test puanları arasında bir fark olmadığını ortaya çıkarmıştır. Bu çalışma, çalışmamız ile paralellik göstermektedir. Çalışkan (2009), ilköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin yaş ve sınıf boyutunda etkili olmadığı ortaya çıkmıştır. Phillips ve diğer. (2004), bir çalışmalarında farklı grup ve sınıflarda öğrenim gören öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimi puanlarının düşük düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuç, yapılan çalışmayı destekler niteliktedir.

Sonuçta, bireylerin eleştirel düşünebilen, iletişim becerisine sahip, bilgiyi transfer edebilen yani üst düzey düşünebilmesi gerekmektedir. Ancak, yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlar, ilköğretimde bu özelliklere sahip bireyleri yetiştiremediğimiz yönündedir. Bu davranışları ilköğretim ve daha üst sınıflardaki öğrencilere kazandırmaya çalışmak gerekmektedir.

Eleştirel düşünebilen birey karar verme ve problem çözme aşamasında başarılıdır (Chaffee, 1994: aktaran; Kökdemir, 2003). Bu amaçtan yola çıkarak, ilköğretim öğrencilerinin problemleri tanımaları ve problemlere çözüm yolu bulmaları için eleştirel düşünebilmeleri gerekmektedir. Günümüz eğitim sisteminde, öğretimin kalıcı olması için uygun eğitim ve öğretim programlarının düzenlenmesi gerekmektedir. Öğrencileri bilimsel, yaratıcı, demokratik, çok boyutlu ve eleştirel düşünme becerilerini kazandırmak tüm eğitimcilerin en önemli görevleridir. Bu becerileri temel alan öğretim programlarının uygulanması için öğrencilerin öncelikle düşünen bireyler olarak yetiştirilmesi gerekmektedir.

ÖNERİLER

- Öğrenciler sınıf içi uygulamalar sonucunda sorgulama yapma, olayları açıklama, sürece dahil olma gibi yeni deneyimler elde ederler. Bu sürecin sonunda da karar verebilen ve problem çözebilen bireyler olurlar. Bunun için sınıf içinde öğrencinin etkin katılımının sağlanması gereklidir.

- Bu tür çalışmalar farklı illerde de yapılarak, öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerini saptayarak karşılaştırmalar yapılmalıdır.
- Farklı öğrenci grupları ile çalışmalar yapılarak eleştirel düşünme eğilimlerinin belirlenmesinden sonra ek öğretim yöntemlerini sürece katmak gerekmektedir.
- Bundan sonraki çalışmalarda ise diğer üst düzey düşünme becerilerini saptar ve geliştirirsek öğrenciyi orta öğretime sağlıklı düşünebilen öğrenciler olarak gönderebiliriz.

Not: Bu çalışma 26-28 Nisan 2012 tarihlerinde Antalya’da 46 Ülkenin katılımıyla düzenlenmiş olan “3rd International Conference on New Trends in Education and Their Implications”da sözlü bildiri olarak sunulmuş olup, “Journal of Research in Education and Teaching” Bilim Kurulu tarafından yayınlanmak üzere seçilmiştir.

KAYNAKÇA

Çalışkan, H. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Çalışmaya Dayalı Öğrenme Yaklaşımının Eleştirel Düşünme Becerisine Etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. Cilt: 17 No:1, 57-70.

Coşkun, S. B. (2009). *İlköğretim 8. Sınıf Matematik Dersinin Disiplinler Arası Yaklaşımla İşlenmesinin Öğrencilerin Matematik Başarıları ve Eleştirel Düşünme Eğilimleri Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim. Yüksek Lisans Programı. İstanbul.

Facione, P. A. (1990). Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purpose of Educational Assessment and Instruction. Research Findings and Recommendations. *American Philosophical Association*, Newark, Del.112p.

Kaloç, R. (2005). *Orta Öğretim Kurumu Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerileri ve Eleştirel Düşünme Becerilerini Etkileyen Etmenler*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Orta Öğretim Fen ve Matematik Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Kimya Öğretmenliği Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Kökdemir, D. (2003). *Belirsizlik Durumlarında Karar Verme ve Problem Çözme*. Doktora Tezi. Ankara.

Phillips, C.R., Chesnut, R.J., Rospond, R.M. (2004). The California Critical Thinking Instruments for Benchmarking, Program Assessment, and Directing Curricular Change. *American Journal of Pharmaceutical Education*; 68 (4) Article 101.

Quitadamo, I.J. (2002). Critical Thinking in Higer Education: The Influence of Teaching Styles and Peer Collaboration on Science and Math Learning. Doctor of Philosophy Individual Interdisciplinary. Washington State University The Graduate School.

Sönmez, V. (2007). *Program Geliştirmede Öğretmen Elkitabı*. 13. Baskı. Anı Yayıncılık. Ankara.

Şahinel, S. (2007). *Eleştirel Düşünme*. Pegema Yayıncılık. 2. Baskı. Ankara.